



DE GALICIA E MÁIS ALÁ

Noticias de Galicia

Ao longo do ano 2010 diversas iniciativas relacionadas coa historia da educación poden ser anotadas. Un recorte da grande exposición que sobre as Misións Pedagóxicas republicanas coordinara o profesor Uxío Otero volveu a Galicia, neste caso a Santiago de Compostela na pasada primavera, sendo motivo de visitas escolares e de universitarios, como tamén de varias conferencias e mesas redondas. O mesmo profesor coordinou un ano máis en Foz o IX Curso de Verán de Historia da Educación, nesta ocasión atendendo ao desenvolvemento educativo español e galego no tempo do primeiro terzo do século XX: sempre ocasión de críticas conferencias e palestras con investigadores e investigadoras procedentes de varios lugares do Estado.

Pola súa parte, o profesor Vicente Peña comezou a coordinar na Web do Consello da Cultura Galega unha moi notable base de datos, aínda en construción, sobre “as escolas dos emigrantes, dos americanos e/ ou dos indianos en Galicia”: un instrumento de traballo que é consecuencia do nivel conseguido pola investigación neste eido da información e do coñecemento. Tamén neste ano a Universidade de Santiago chegou por vez primeira a dispoñere dunha cátedra de historia da educación.

Hai que facer notar que a Asociación pedagóxica Nova Escola Galega puxo a disposición case todo o seu conxunto de publicacións editadas desde 1983, o ano da súa creación, o que inclúe, vario centos de arquivos con documentación dixitalizada (*Revista Galega de Educación, Nova Paz, Boletín Interno, A Pizarra, Na Escola, Nova Escola Galega opina...*), o que vai

permitir dispoñer dunha aporte fundamental con respecto a un dos actores notables da educación nos últimos trinta anos.

En relación coas monografías publicadas, ademais das comentadas noutras páxinas deste nº de *Sarmiento* (Narciso de Gabriel, *Elisa e Marcela...*; *Diccionario Galego de Pedagogía*; Domínguez García, *Cátedras de gramática...*; Bello, L., *Viajes por las escuelas de Galicia*, en edición de Antón Costa), é do caso facer mención dos seguintes textos:

- de Enrique Bande (*Institucións docentes e grandes Mestres en Ourense 1846-2005*, Ed. Galaxia, 2010), cunha galería de máis de 120 profesores relacionados coa cidade de Ourense, excesivamente descritivo e notarial;
- da recuperación e actualización do texto *Educación e ideoloxía en Ourense na IIª República* (Servizo de Publicacións da Universidade de Vigo, 2010) que en 1989 editara o profesor Xosé Manuel Cid Fernández,
- da *Historia da Física na Universidade de Santiago de Compostela* de R. Sisto Edreira e Mª L. Losada Sanmartín (Servizo de Publicacións da Universidade de Santiago, 2009), un valioso percorrido histórico e un hermoso e didáctico catálogo de instrumental de física;
- dos libros de Ricardo Gurriarán *Inmunda escoria: a universidade franquista e as movilizacions estudiantís en Compostela, 1939-1968* (Xerais, Vigo, 2010), e *1968 en Compostela: 16 testemuños* (Servizo de Publicacións da Universidade de Santiago,

2010), que analizan de modo certo o clima estudantil na Compostela dos pasados anos sesenta con atención á dialéctica entre o poder franquista e as dinámicas a prol da emancipación democrática,

- da *Historia de las mujeres en Galicia* de Ofelia Rey Castelao e Serrana Rial (Nigratrea, Vigo, 2009), onde se adica un capítulo de síntese sobre a alfabetización feminina no espazo estudado (séculos XVII a mediados do XIX).

Manifestacións todas do facer historiográfico educativo do noso presente.

Antón Costa Rico

Rogério Fernandes: cidadão e historiador da educación (1933-2010)

“Em cada momento inovador o que está em xogo non é apenas o “pedagógico” senón que tamén o proxecto social e educativo que o sustenta e nele se acha mais ou menos oculto.”

Recordar Rogério Fernandes é para nós, cidadáns/ãos a vivir en democracia e historiadoras/es da educación un deber de memoria, pois a súa vida, como “obra acabada”, sintetiza as dificultades, as lutas, os silenciamentos, os recuos e as conquistas da sociedade portuguesa. Vemos nela a alegría do noso mellor esforzo, a forza do saber resistir ás tibiezas da mediocridade e a coragem de lutar polo sonho.

A memoria do Profesor Rogério Fernandes ficará indelevelmente ligada à luta por unha educación básica de calidade para todas as crianças, polo esforzo de coñecemento da nosa realidade educativa, integrada nos circuitos do pensamento europeo e transatlántico que caracterizan a historia colectiva portuguesa. É pois em torno da educación que lembraremos algúns momentos, experiencias e traballos que realizou, tendo presente que a súa vida e obra non son redutíveis ao seu traballo historiográfico, por mais importante que ele nos pareça.

No Portugal de Abril, “o esforzo de recuperación do patrimonio cultural portugués”, o estudo “do pasado da educación nacional, assim como do pensamento e da acción daqueles que a modelaram” era para ele “un aspecto substantivo do regreso do País aos camiños da democracia, do progreso social e da independencia, e portanto da afirmación da nosa propia identidade. Em 1974, Rogério Fernandes tinha uma percepção clara da importância da transformación política e social da Espanha para a consolidación das nosas propias conquistas. Assim comprendi as palabras sentidas que José María Hernández Díaz me expresou a quando da noticia do seu falecemento em 4 de Março: “para mi y para muchos españoles era un simbolo de libertad, cooperación, fraternidad y universalidad plena a través de la educación y la historia de la educación en particular.”Desde a súa participación no movemento estudantil (1951-55), que a educación se tornou a causa da súa vida. *A Batalha Socialista pela Democratização do Ensino*, comunicación ao II Congreso Republicano de Aveiro em 1962, assinala a liña de rumbo

¹ FERNANDES, Rogério - “Historia das innovacións educativas (1875-1936)”. In NÓVOA, A., RUIZ BERRIO, J. – *A História da Educação em Espanha e Portugal. Investigações e Actividades*. Lisboa: Sociedade Portuguesa de Ciências da Educação, 1993, p. 157.